

Projekt reka Rižana od izvira do izliva: Interdisciplinarne ideje mladih

S projektom **REKA RIŽANA – OD IZVIRA DO IZLIVA: Interdisciplinarne ideje mladih** smo si zadali cilj, da na nov, ustvarjalen način pritegnemo mlade k raziskovanju in spoznavanju lokalnih vodnih ekosistemov.

Izpostavili smo pomen reke Rižane, ki ne predstavlja le nepogrešljiv vir oskrbe s pitno vodo za slovensko Istro, ampak tudi izjemen in še ne dobro raziskan ter ovrednoten lokalni vodni ekosistem. S tem smo želeli prispevati k spodbujanju sonaravnega in trajnostnega razvoja tega področja.

Projekt je bil že od samega začetka zasnovan na povezovanju vsebin, saj smo želeli predstaviti različne vidike te reke: naravovarstvene, ekološke, urbanistične, umetniške, zgodovinsko-kulturne in ostale. Implicitno smo povezovali tudi akterje, ki se ukvarjalo z reko Rižano z različnih vidikov, vsi pa imajo skupen cilj, in sicer ohranjanje te naravne dobrine. Naš namen je bil ustvarjanje novih povezav, ki bi pripomogle k še bolj učinkovitemu skupnemu delovanju. Svoje dejavnosti smo tako usmerili v ozaveščanje mladostnikov in hkrati tudi širše javnosti.

Projekt je bil namenjen predvsem srednješolcem in osnovnošolcem tretje triade, ki so sodelovali na različnih delavnicah, ekskurzijah in srečanjih. Mladostnikom smo v delavnicah podajali zelo interdisciplinarna znanja ter jih spodbujali k ustvarjanju. Dogajanje na delavnicah je bilo vedno zelo pestro in aktivno. Ozaveščanje mladostnikov o potrebi po varovanju narave in zdravem načinu življenja je ena izmed prioritet današnjega vzgojno-izobraževalnega sistema, saj lahko le na tak način zagotovimo kvalitetno življenje bodočih generacij.

Slikanje ob navdihu narave

Mladim ustvarjalcem smo želeli približati reko Rižano, z njenim sugestivno bogatim okoljem, jim predstaviti njen pomen za našo regijo.

Preko ustvarjanja ob reki Rižani smo jih tudi želeli dodatno opozoriti na probleme, ki so dandanes še kako aktualni in so velika grožnja ohranitvi te pomembne reke, ki je bogat življenjski prostor različnih živalskih in rastlinskih vrst ter pomemben dejavnik razvoja našega okolja v preteklosti in v prihodnosti.

S pomočjo likovnih stvaritev okolici prenašamo svoja videnja in zamisli. Naš namen je, da bi se le-te poleg ustvarjalcev dotaknile čim več ljudi, kar bomo dosegli z javnim prikazom stvaritev na zaključni razstavi in s pričujočo publikacijo, v kateri so dela objavljena.

Terensko delo: raziskovanju rastlin in živali v vegetacijskem pasu na bregovih reke

Raziskovali smo vegetacijski pas ob reki Rižani in tam odkrili številne rastline in živali, ki v njem najdejo svojo življenjsko okolje.

Izpolnili smo delovne liste, opazovali rastline in živali, ki se niso skrivale našim očem, raziskovali razbitine zapuščenih objektov (čeprav ne bi smeli) in okolico ter na koncu z mešanimi občutki zapustili ta kraj, ki lahko bil nekoliko lepše urejen, vendar tudi tako ostaja v bujnem razcvetu pomladi zelo zelen in atraktiven.

bi

Laboratorijskih poskusih, kemijski analizi vode in določanju bioindikatorjev

Namen tega sklopa delavnic na terenu in v laboratoriju je bil opraviti raziskavo, ki bi lahko mladim prikazala metodologijo in pristope pravega raziskovalnega dela: kako se vzorči, opravi analize vzorcev, beleži rezultate v več ponovitvah in kako se na koncu rezultate analizira in diskutira. Mladostnike smo skušali aktivno vključiti v vsak del te raziskave.

Iz dobljenih vrednosti smo lahko razbrali, da se reka Rižana bogati s snovmi vzdolž struge. Tako smo zasledili povečanje vseh vrednosti proti spodnjem toku razen koncentracije nitratov. Povečajo se vrednosti pH in tako povečajo nevarnost amonijaka, katerega koncentracije se ravno tako zvišujejo. Zmanjšanje koncentracij nitratov pa pomeni, da je Rižana zdrava reka, saj življenje v njej uspešno presnavlja te snovi

Odkrivanju življenja v reki, ribištva in ribogojstva

Med ogledom ribogojnice in pogovorom z lastnikom so se mladi udeleženci delavnice sprehodili med bazeni z ribami in jih tudi nahranili.

V sklopu posestva, na katerem je ribogojnica, se nahaja tudi jezero z umetnim otočkom. Naši mladi raziskovalci so ob otočku lovili rance in jih je bilo težko odvrniti od te zapletene in zapeljive »operacije«. Vztrajali so toliko časa, da jim je uspelo.

Otoček na jezeru imenujejo tudi Otoček ljubezni, saj so na njem nekateri zaljubljenici že dahnili usodni »da«.

Rižano naseljujejo številne vrste rib. Tem smo se pogovarjali z Ribiško družino Koper, ki so nam tudi razložili njihove aktivnosti ob reki. V zgornjem toku najdemo predvsem soško in potočno postrv ter njihove križance. Prisotni so tudi ameriška postrv oziroma šarenka, jegulja, kapelj in pisanci. V spodnjem toku reke se tej združbi pridružujejo še grba, štrkavec, zet in gambuzija. Nekatero ribje vrste, ki živijo v reki Rižani, so še posebej ogrožene. Med močno ogrožene vrste sodi jegulja, ki je bila nekoč zelo razširjena vrsta in je sedaj skoraj povsem izginila v številnih vodotokih.

Odkrivanju vodozbirnega območja Rižane

ki

Kje se začne reka Rižana? Prvi logičen odgovor bi bil: na izviru. V resnici pa se začne tam, kjer vsaka kapljica vode, pade na tla v obliki dežja, snega ali drugače, tvori potočke ali se pogrezne v tla, potuje po podtalnici in pride končno do izvira Rižane, kjer spet zagleda svetlobo.

Vodozbirno ali vplivno območje je torej območje, na katerem se vse površinske in podzemne vode stekajo v smeri izvira. V primeru Rižane obsega 247 kvadratnih kilometrov in ga sestavljajo pretežno dobro razviti podzemni kraški sistemi velike propustnosti. V tem območju so oblikovali vodovarstvene pasove, in sicer v odvisnosti od povezanosti z izvirov oziroma s hitrostjo, s katero bi morebitno onesnaženje doseglo izvir.

Voda –naravna dobrina in pravica vseh živih bitij

Opremljeni s številnimi argumenti za vodo iz plastenk ali proti njej, smo obiskali Vodarno Rižana in si ogledali zajetje Rižane, s katerim upravlja Rižanski vodovod.

Razložili so nam pomen racionalne rabe vode in možnosti uporabljanja reciklirane vode za zalivanje zelenic ter vse druge ukrepe in nasvete, ki jih lahko tudi sami uporabljamo v vsakodnevem življenju. Ogledali smo si potek ultrafiltracije in poskusili vodo iz pipe, ki priteče neposredno iz sistema. Smo prepričali še zadnjega nevedneža, da je voda iz pipe vsaj tako čista kot tista iz plastenke?

Pogovorih s starejšimi kraji

Gospod Romeo Furlan se je rodil leta 1931 v Rižani in ima danes 79 let. Kot sam pravi, je vse življenje preživel v rojstnem kraju, razen takrat, ko je bil pri vojakih. Obiskali smo ga na domu in povedal nam je številne utrinke iz svojega življenja ob Rižani:

Vodo iz Rižane so uporabljali za pitje, kuhanje, zalivanje, pranje in tudi otroci so se v njej kopali. Z njo so perice prale perilo iz mest, pastirji pa so napajali živino. V nekaterih vaseh, na primer Rižani, je bil vodovod, drugje nekaj vodnjakov. Otroci so preživljali veliko časa ob Rižani. Lovili so ribe in jih nosili domov. Jedi iz rib so bile prava specialiteta.

Plovba s kanuji po reki

Del Rižane, ki smo si ga med počasnimi zavesljaji ogledovali iz kanuja, je dandanes melioriran in urejen kanal. Kljub bližnjim rezervoarjem za gorivo in luškemu avtomobilskemu terminalu smo lahko prisluhnili zgodbi reke, ki nam je prinesla ščebet ptic, regljanje žab in igro sončnih žarkov.

Ker krak gospodarsko ni zanimiv, ga z veseljem koristijo lokalni kajakaški klubi. Zaradi stalnega vodostaja, zavetrne lege in šibkega vpliva bibavice nudi odličen poligon za nabiranje veslaških kilometrov.

Izliv reke Rižane v Luki Koper

Luka Koper in reka Rižana sta neločljivo povezani, saj pristanišče skoraj v celoti leži na zemljišču, ki ga je v prejšnji geološki dobi nanosila reka ob svojem izlivu v morje. Tudi sedaj se njen glavni tok izteka prav skozi sredino pristanišča. Levi rokav, ki napaja Škocjanski zatok, se z matico spet združi sredi drugega luškega bazena, desni rokav reke, ki teče severno od Sermina, pa doseže morje v tretjem luškem bazenu.

Ob izlivu Rižane je nameščena tudi luška ekološka flota, to so plovila, ki skrbijo za preprečevanje onesnaženja morja v širšem območju luškega akvatorija in odpravljajo posledice onesnaženja. V prejšnjem letu so v večini primerov morali ukrepati zaradi onesnaženja z olji, v nekaj primerih pa tudi zaradi neustrezno prečiščenih odpadkov iz čistilne naprave ter zaradi raznih naplavin in vejevja, ki jih je naplavila reka Rižana v luški bazen.

V izjemno jasnem, vročem majskem popoldnevu je bila zeleno bleščeča voda prav mamljiva, vsaj za nekatere mlade nadobudneže, ki bi si hitro privoščili prvo majsko kopanje. K sreči smo vzbudili kar nekaj zanimanja pri luških delavcih, ki so nadzorovali situacijo, in le-te z zgodbicami o njihovem delu in plovilih odvrnili od nepremišljenih dejanj.

Obisk Škocjanskega zatoka

Ena izmed etap zaključnega dela našega projekta je bil obisk Škocjanskega zatoka, ki ga s sladko vodo napaja tudi levi razbremenilnik reke Rižane, imenovan Ara. Najzahtevnejši del oživljanja tega območja je bil v preteklosti prav poglobljanje lagun in vzpostavljanje ponovnega dotoka Rižane. S tem je bilo omogočeno mešanje slane in sladke vode v laguni ter povrnitev pogojev za razvoj flore in favne. Problem ostaja predvsem v poletnih mesecih, ko je vodostaj Rižane zelo nizek in je potrebno zagotavljati tudi biološki minimum v reki.

Sprehodil smo se po potkah in si ogledali tudi informativne table, na katerih so opisane ptice in druge živali in rastline v tem naravnem rezervatu. Čeprav smo iz opazovalnic težko videli, smo na osnovi petja in premikanje zaznali, da se v visoki travi polslane lagune skrivajo številne ptice. Življenja v tem naravnem rezervatu je mirno in prihod veselih mladostnikov je nekoliko pretresel ta mir.

Snemanje reportaže

S čim manj besedami se približati bistvu in podati čim več neoporečne substance. To je izziv, ki sem ga kot zunanji sodelavec zavoda UMMI in televizijski novinar sprejel nase Edi Mavsar. Z objektivom kamere se bomo zazrli v več smeri. V imenovalcu bo vselej reka Rižana, vsebina števca pa naj do projekcije končnega dela ostane skrivnost.

Knjiga: Reka Rižana – dragocen vir življenja, zabave, znanja in ustvarjalnosti

Opis dogajanja in rezultatov projekta smo v publikaciji **Reka Rižana – dragocen vir življenja, zabave, znanja in ustvarjalnosti** predstavili kot reko, saj smo, podobno kot je tok reke, aktivnosti projekta začeli na izviru in jih končali na izlivu Rižane v morje. Med potjo od izvira do izliva se reka spreminja in obogati z življenjem. Tekom projekta smo tudi naše mladostnike obogatili z novimi spoznanji in doživetji. Prepričani smo, da bodo imela zanje trajno vrednost.

Vsebina izraža mnenje avtorja in ne predstavlja uradnega stališča Vlade Republike Slovenije.